

УДК 338.432(633/635)

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2023-3-6>

Сачовський І.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Sachovsky Igor

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Theoretical
and Applied Economics
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

ДО ПИТАНЬ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

QUESTIONS ABOUT FARM DEVELOPMENT IN LVIV REGION

Фермерські господарства – це принципово новий для України вид сільськогосподарського виробництва, виникнення яких безпосередньо пов'язане з утвердженням в економіці країни ринкових відносин. І, на наш погляд, саме глибина проникнення їх в усі сфери суспільного виробництва є чи не основним фактором ефективності діяльності господарств зазначеного виду. Сказане є головним лейтмотивом статті, обумовлює її актуальність. До найважливіших особливостей пропонованого дослідження належать. По-перше, динаміка розвитку фермерських господарств на Львівщині розглянута в розширеному варіанті, на фоні тих змін, які мали місце в історії їх розвитку в межах країни, в тому чи іншому її регіоні. Хоча це у відомому розумінні виходило за рамки статті, все ж наведені дані сприяють відносно глибокій пізнавальності специфіки розповсюдження фермерських господарств і вже на їх фоні у Львівській області. Вона ж, по-друге, була конкретизована насамперед розглядом місця і ролі фермерських господарств в аграрному секторі економіки вказаної області шляхом, зокрема, аналізу їх питомої ваги у виробництві найважливіших видів сільськогосподарської продукції. По-третє, розглянута і, наскільки це було допустимим, проаналізована динаміка розвитку фермерських господарств на протязі 2010–2020 років, головним чином в плані дослідження специфіки розвитку найважливіших підгалузей, як рослинництво і тваринництво. Це було основним в пропонованій статті. По-четверте, суттєвим доповненням її був розгляд структури реалізації продукції фермерськими господарствами Львівщини на внутріобласному рівні, в розрізі районів. Тут було багато цікавого і пізнавального. Залишається додати, що наведені узагальнюючі показники мають не лише глобальний, але й прикладний характер.

Ключові слова: фермерські господарства, регіональна структура фермерських господарств, продукція рослинництва, продукція тваринництва, обсяги реалізації продукції.

As evidenced by the experience of developed foreign countries, small-scale farms are one of the most progressive and highly effective forms of agricultural production. As for our country, we believe that the effectiveness of their functioning, the scale of their dissemination, are directly dependent on the depth of penetration of market relations in all spheres of public production. This is the main theme of the proposed article. Its most important features are: firstly, we considered it appropriate, even necessary, to examine the features of the development of small-scale farms in Lviv region against the backdrop of changes that took place in the dynamics at the national level during the corresponding period. In our opinion, this contributed to a relatively deep understanding of the specifics of the dissemination of small-scale farms within the country and on their background in Lviv region. Secondly, it was specified mainly by examining the place and role of small-scale farms in the agricultural sector of the economy of the region, including an analysis of their relative weight in the production of the most important types of agricultural products. Thirdly, the dynamics of the development of small-scale farms during 2010–2020 were considered and analyzed, mainly in terms of the specifics of the development of the most important sub-sectors such as crop and livestock production. This was the main focus of the proposed article. Fourthly, an important addition was the consideration of the structure of the sale of products by small-scale farms in Lviv region at the intra-regional level, in terms of districts. Due to many reasons, we consider it appropriate to separately highlight one of the peculiarities of the dynamics of the development of farms in Ukraine. It has been estimated that since the introduction of farms of this type, approximately 60 regulatory acts have been adopted by the legislative bodies of the country. At the same time, according to our data, the share of farms in the majority of regions of Ukraine is at the level of 2.0-7.0% of the total volumes of

agricultural production, and interestingly, it has remained relatively stable throughout the entire period, showing little change. At the end, we consider it necessary to separately focus on such general provisions from the practice of functioning of farming enterprises: firstly, farming enterprises are a fundamentally new type of agricultural production in Ukraine, generated perhaps not so much by economic prerequisites as by the idea of establishing market relations in the agrarian sector of our country; secondly, we believe it is appropriate to separately highlight the following: the mechanical introduction and simple borrowing of basic elements of the activities of farming enterprises from the functioning practice of such enterprises in developed foreign countries is unacceptable, as there are other necessary corresponding prerequisites that have emerged in those countries compared to our reality; thirdly, we would like to highlight the fact that the entire system of economic instruments used in practical activities has its, if not main, role to play in the spread of farming enterprises, and there is a need for their comprehensive use, taking into account and implementing on practice that the nature, target functions, and character of practically each of them have changed radically in the conditions of market relations, as well as the most important change that the role and place of the state in managing economic processes have changed.

Keywords: farms, regional structure of farms, crop products, livestock products, sales volumes.

Постановка проблеми. Фермерські господарства – це принципово новий для аграрного сектору економіки України вид сільськогосподарського виробництва. Як свідчить досвід функціонування їх в розвинутих зарубіжних країнах – це одна з найбільш прогресивних і високоефективних форм господарювання на селі. В той же час, як свідчить практика їх запровадження на Україні, специфіка нашої країни в цьому відношенні досить-таки унікальна. Виділимо найважливіше. Підраховано, що з моменту запровадження фермерських господарств Верховною Радою України з цього приводу було прийнято приблизно 60 законів, інших нормативних актів. Забігаючи наперед, скажемо, що з такої кількості все ж можна виділити раціональне зерно: фактом є факт усвідомлення зазначеним органом влади значення фермерських господарств на шляху подальшої розбудови аграрного сектору економіки України. І одночасно з цим в реальному житті все по-іншому. На сьогоднішній день, по наших даних, питома вага господарств зазначеного виду в більшості областей нашої країни знаходиться в межах 2,0-7,0% загальних обсягів сільськогосподарського виробництва, причому, що цікаво, вона стабільно знаходилася на одному і тому ж рівні, ніяких серйозних зрушень, бажано в сторону зростання, як правило, не спостерігалось. Така, скажемо, невідповідність задекларованих в нормативних актах на найвищому рівні цілей з питань розвитку фермерства і реальним станом речей в аграрному секторі економіки нашої країни.

Підсумовуючи наведене вище, вважаємо за необхідне виділити наступне. По-перше, масштаби розповсюдження, ефективність функціонування фермерських господарств, на наш погляд, головним чином залежить від глибини проникнення ринкових відносин в усіх сферах суспільного виробництва. А, по-друге, ефективність їх діяльності в значній мірі залежить від того, наскільки прийняті ті чи інші нормативні акти враховують специфіку господарств зазначеного виду, відповідають реаліям нашого сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена напередодні особливість запровадження і функціонування фермерських господарств в аграрному секторі економіки України безпосереднім чином відображається на характері, кількості наукових публікацій по їх проблематиці. Визна-

чальною, вважаємо, особливістю є, скажемо, охолодження інтересу до питань розвитку вказаного виду сільськогосподарського виробництва. Якщо у певний період йому присвячувалися окремі статті, то потім, поступово, почали розглядатися в контексті інших форм землекористування, чи, в кращому випадку, лише в поєднанні з проблемами агропромислового комплексу в цілому. Зараз же, таке враження, питання розвитку суто фермерських господарств відійшли на задній план. Досить сказати хоча б таке. Якщо не помиляємось, в періодичному журналі «Економіка АПК», спеціалізованому на проблемах агропромислового комплексу, з питань розвитку фермерства за останні 3 роки не було жодної окремої публікації. Немовби, іронізуючи, оправдовуючись, Лупенко Ю. говорить, що «... Україна не має достатніх можливостей... для утвердження фермерства як базового укладу свого аграрного устрою» [5, с. 5].

Такі коротко, реалії сьогодняшнього дня з питань відображення в науковій літературі проблем такого виду сільськогосподарського виробництва, як фермерські господарства.

Мета статті. Основною метою пропонованої статті є розгляд ролі і місця фермерських господарств в агропромисловому комплексі Львівської області. Її реалізація потребувала з'ясування таких аспектів:

- розглянути специфіку фермерських господарств Львівщини крізь призму загальних тенденцій їх розвитку в загальнонаціональному масштабі;
- проаналізувати основні, найважливіші показники ефективності діяльності господарств вказаного виду як на обласному, так і на внутріобласному (районному) рівні;
- вироблення відповідних, здебільшого узагальнюючих висновків зі сказаного.

Виклад основних результатів дослідження. Безпосередньому розгляду основних показників ефективності діяльності фермерських господарств у Львівській області передують важливі, як на наш погляд, дані табл. 1 (див. табл. 1).

Хоча, у відомому розумінні, вони виходять за рамки пропонованої статті, їх розгляд, на наш погляд, може дати відповідь на багато питань, що стосуються динаміки розвитку господарств зазначеного виду. Однією з визначальних особливостей їх на сучасному етапі є те, що серед усіх

Таблиця 1

Чисельність фермерських господарств в Україні

(на кінець року; одиниць)

	2005	2010	2015	2018	2019	2020
Україна	42445	41524	38850	33164	32452	31851
області						
Вінницька	1374	1670	2021	1893	1919	1920
Волинська	754	706	680	580	567	539
Дніпропетровська	3405	3341	3351	3145	3131	3115
Донецька	1802	1569	1129	928	892	851
Житомирська	686	741	769	580	590	592
Закарпатська	1447	1606	1452	883	770	707
Запорізька	2337	2283	2305	2005	1953	1916
Івано-Франківська	531	561	550	531	500	462
Київська	1479	1405	1381	1247	1263	1200
Кіровоградська	2585	2457	2608	2591	2625	2612
Луганська	1474	1401	940	768	764	771
Львівська	1194	956	1044	792	782	787
Миколаївська	4445	4555	3830	3252	3100	3065
Одеська	6213	5766	5090	3650	3274	3081
Полтавська	1527	1657	1941	1903	1941	1959
Рівненська	505	550	493	356	354	339
Сумська	728	730	721	652	685	688
Тернопільська	656	773	807	633	623	618
Харківська	1314	1196	1264	1256	1254	1258
Херсонська	2529	2393	2363	1934	1844	1763
Хмельницька	1199	1267	1413	1099	1119	1138
Черкаська	1102	1132	1345	1294	1352	1336
Чернівецька	681	774	673	548	492	489
Чернігівська	461	481	680	644	658	645

Джерело: [6, с. 127]

областей України лише в 4-х (Вінницька, Черкаська, Полтавська, Чернігівська) на протязі періоду з 2005 по 2020 роки мало місце більш-менш значне зростання чисельності фермерських господарств. У першій з вказаних, наприклад, число господарств названого виду зросло з 1374 у 2005-у до 1920 у 2020-у році. Хоча тут є своя специфіка, в тому плані, що хоча динаміка зростання мала більш-менш чітко виражений характер, все ж не можна не сказати, що в 2015 році число фермерських господарств у вказаній області складало 2021 одиницю, тобто було вищим, ніж в 2020-у. Але, більш ніж ймовірно, можна говорити про існування тенденції зростання чисельності фермерських господарств у Вінницькій області. З аналогічним твердженням можна виступати стосовно динаміки росту числа фермерських господарств в Черкаській області – з 1102 в 2005-у до 1336 одиниць у 2020-у році. Хоча і тут не можна не оминати увагою унікальність 2015 року: у порівнянні з ним до 2018 року число фермерських господарств скоротилося на 51 одиницю. Показовою в цьому відношенні є й Полтавська область. Тут у вказаний період зростання склало 432 господарства – з 1527 до 1959 (в Чернігівській – з 461 до 645).

Ми не випадково трохи деталізували специфіку вищезазначених областей. Просто, повторюємось,

вони є єдиними на всій Україні областями, де на протязі 2005–2020 років збільшилась, в тій чи іншій мірі, чисельність фермерських господарств. У всіх інших мало місце або зменшення, або, в кращому випадку, стабілізація їх числа. Стосовно першого, то чи найбільш яскраво вона проявилась в Одеській області, де число фермерських господарств скоротилося з 6213 до 3065 одиниць, тобто фактично вдвічі. Аналогічна картина мала місце в Закарпатській (з 1447 до 707) і Луганській (1474 і 771) областях.

Ми не випадково дозволили собі цей своєрідний вступ. По-перше, з врахуванням вищезазначеного можна глибше зрозуміти специфіку Львівської області, а саме те, що в ній з 2005 по 2020 роки чисельність фермерських господарств скоротилась з 1194 до 787 одиниць. Тобто, у відомому розумінні, динаміка зміни чисельності фермерських господарств на Львівщині відповідає, в тій чи іншій мірі, її тенденціям в загальнонаціональному масштабі. Складніше в іншому, в другому. Чим це пояснити. Чи йде мова про в якійсь мірі закономірність їхнього розвитку, ослаблення їх й так, по суті, незначної ролі в аграрному секторі економіки України, чи можна припустити, як про це говоритиметься надалі, мова йде про якісно новий етап в їх історії, зокрема, про укрупнення фермерських гос-

подарств, чи, що ще більш ймовірно, тут на перший план виходить питання ціноутворення. Чому ж тоді, хоч і поодинокі, але мають місце винятки з вищевказаних окремих областях?

Ці та інші питання залишаються відкритими і в значній мірі виходять за рамки пропонованої статті.

Конкретизуючи, чи не найкращим чином певне уявлення про місце і роль господарств зазначеного виду, в принципі, на будь-якому рівні, в т.ч. на обласному, а в нашому випадку – на Львівщині можна скласти на основі розгляду їх питомої ваги у виробництві основних видів сільськогосподарської продукції, як це видно з наведених в табл. 2 даних.

З наведених в табл. 2 даних ми б окремо виділили такі особливості. Стосовно вирощування основних сільськогосподарських культур. Є ряд важливих їх видів, де питома вага фермерських господарств досить суттєва. Це, передусім, ячмінь (14,5% загальних обсягів виробництва у Львівській області в 2020 році), пшениця (12,6%) і жито (11,8%). Іншими словами, більше 1/10 виробництва. В контексті сказаного хотілося б окремо виділити специфіку виробництва й деяких інших культур. Зокрема, якщо у фермерських господарствах Львівщини у 2010 році вироблялося порядка 28,6% загальних обсягів проса, то вже в 2020-у їх питома вага складала всього 0,5%. Майже аналогічна картина мала місце й у вирощуванні цукрових буряків – відповідно 13,0% і 2,3% у вказані

роки. Окремої уваги заслуговує й специфіка виробництва гречки. Так чи інакше, але починаючи з 2000-го року мала місце, по суті, тенденція зростання питомої ваги фермерських господарств у загальних обсягах її виробництва в області, склавши в 2020-у 40,3%. Хоча, нам здається, тут справа дещо складніша. Як відомо, зараз набуло характеру тенденції зменшення посівів цієї культури у всіх видах господарств практично в кожній області України. І тому цілком логічно припустити, що абсолютна величина обсягів виробництва гречки з врахуванням вищевказаного може навіть не тільки триматися на цьому рівні (або зростати), а навіть бути меншою, якщо темпи цього зменшення нижчі, ніж в господарствах їх основних видів. Більше того, свою роль, напевно, відіграє й існуюча система ціноутворення на основні види сільськогосподарської продукції. Є й ряд інших особливостей. В фермерських господарствах Львівщини практично не культивується вирощування передусім кормових коренеплодів (0,1% в 2020 році), такої важливої продукції як картопля (0,6%), а також овочевих культур (1,2%) цукрового буряку (2,3%). Має місце своєрідна поляризація питомої ваги окремих сільськогосподарських культур. Сказане ще в більшій мірі характерне для тваринництва. Якщо питома вага молока і вирощених яєць в фермерських господарствах Львівщини в обох випадках складала в 2020 році 1,6%, то на них в тому ж році припадала фактично третина (27,3%)

Таблиця 2

Питома вага фермерських господарств у виробництві основних видів сільськогосподарської продукції у Львівській області

(до загального обсягу виробництва; відсотків)

	2000	2005	2010	2015	2018	2019	2020
Продукція рослинництва							
Культури зернові та зернобобові	5,5	10,6	11,7	7,8	10,9	9,6	11,3
у тому числі							
пшениця	5,7	11,0	12,9	8,4	11,7	11,3	12,6
жито	5,4	11,2	9,2	5,5	4,1	7,8	11,8
ячмінь	5,5	11,3	10,5	5,7	9,8	9,8	14,5
овес	7,1	12,1	10,2	7,8	8,4	4,2	5,4
кукурудза на зерно	0,9	5,5	9,2	5,5	9,8	6,6	8,8
просо	9,3	15,0	28,6	1,5	2,2	1,7	0,5
гречка	12,7	25,9	22,1	41,4	34,2	39,7	40,3
зернобобові культури	3,0	13,8	18,8	30,5	12,7	14,1	19,5
Буряк цукровий фабричний	7,2	9,5	13,0	3,6	5,5	3,1	2,3
Картопля	0,5	0,3	0,1	0,6	0,6	0,6	0,6
Культури овочеві	2,1	1,4	2,0	1,8	1,8	1,4	1,2
Коренеплоди кормові	0,5	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Кукурудза кормова	2,4	1,2	13,3	18,9	30,4	37,3	33,0
Продукція тваринництва							
Жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій	0,5	4,1	20,4	18,6	20,3	24,3	27,3
Обсяг виробництва (валовий надій) молока	0,4	0,4	0,6	0,8	1,2	1,4	1,6
Кількість одержаних яєць від птиці свійської	0,1	1,0	4,1	3,5	2,6	2,0	1,6
Обсяг виробництва (валовий настриг) вовни	-	-	8,3	2,1	27,4	26,3	22,2

Джерело: [6, с. 29]

живої маси сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій.

Така оглядова, але конкретизована специфіка фермерських господарств у виробництві основних видів сільськогосподарської продукції у Львівській області.

І з врахуванням вищесказаного, основним, все ж, вважаємо, є розгляд динаміки виробництва у фермерських господарствах Львівщини, в даному випадку з 2010 по 2020 роки. Найважливішими особливостями її на протязі вказаного періоду було, зокрема, таке. У 2010-у році у господарствах вказаного виду було вироблено продукції на суму 1 млрд 325,1 млн грн. В розрахунку на 1 фермерське господарство це складало 1,38 млн грн. Структура виробленої продукції в розрізі її основних галузей була наступною: рослинництва – 542,5 млн грн, або 40,9% від обсягу виробництва господарств вказаного виду у вказаний рік, тваринництва – відповідно 782,6 млн грн, або 59,1%, тобто мало місце превалювання, і досить-таки суттєве, останньої. По відношенню до загального обсягу сільськогосподарського виробництва в області в цілому частка фермерських господарств складала 8,0%, в тому числі в рослинництві 5,8%, в тваринництві 10,8%. У 2015 році у порівнянні зі сказаним мало місце зростання обсягів виробництва у господарствах вказаної форми на 104,3 млн грн – до 1429,4 млн грн, але в його структурі сталися серйозні зміни. Якщо обсяги продукції рослинництва зросли на 191,9 млн грн, досягли позначки в 743,4 млн грн, то в тваринництві зменшились на 96,6 млн грн. Це призвело до суттєвих змін в структурі виробництва фермерських господарств. Питома вага рослинництва зросла до 52,0%, а тваринництва понизилась до рівня 48,0%, тобто, як буде видно надалі, саме у вказаний період головним чином склалося існуюче й понині співвідношення рослинницької і тваринницької підгалузей в продукції фермерських господарств. В розрахунку на одне з них її обсяги у вказаний рік становили 1,36 млн грн. Цікаво й те, що у цей же період питома вага фермерських господарств понизилась до 7,1% загальних обсягів сільськогосподарського виробництва в області, причому як продукції рослинництва – до 5,6%, так і тваринництва – до 9,7%. Свої особливості мав 2018 рік. По-перше, суттєво – на 678,4 млн грн – зросли обсяги виробництва в господарствах вказаного виду, в тому числі продукція рослинництва на 522,9 млн грн, в тваринництві значно менше – на 155,5 млн грн, але у порівнянні з попереднім мало місце зростання. У процентному відношенні співвідношення обсягів виробництва основних підгалузей сільського господарства мало такий вигляд: рослинництво – 60,1%, тваринництво – відповідно 39,9%, тобто тенденція, яка була започаткована у період з 2010 по 2015 роки, збереглася й надалі. Залишається додати, що в розрахунку на 1 фермерське господарство обсяги виробництва становили 2,6 млн грн, досить-таки суттєва різниця, яка потребує, мабуть, ще й окремого розгляду і з'ясування причин, що обумовили таке різке зрос-

тання. Змінилася й питома вага фермерських господарств в загальних обсягах сільськогосподарського виробництва в області, склавши у вказаний рік позначки в 9,2%, в т.ч. 8,3% в рослинництві і 11,5% в тваринництві. Якихось суттєвих змін, по суті, не сталося в наступному – 2019 році. Обсяги виробництва фермерських господарств зросли на 171,8 млн грн, склавши 2 млрд 279,6 млн. В розрахунку на 1 фермерське господарство це становило 2,9 млн грн, тобто було відносно невелике, але зростання. З вказаної величини виробництва на долю продукції рослинництва припадало 1321,5 млн грн, або 58,0%, тобто на 2,1% менше, ніж в попередньому, а тваринництва 958,1 млн грн, що становило 42,0%, його частка збільшилась на вказану величину. Суттєвих змін зазнала й питома вага фермерських господарств в загальних обсягах сільськогосподарського виробництва в області. Мало місце зростання на 0,7%, склавши у вказаний рік 9,9%, причому, якщо в рослинництві лише на 0,1%, то в тваринництві – на 2,1%. І, наприкінці, дамо коротку характеристику останнього, 2020 року. У порівнянні з попереднім мало місце зростання обсягів виробництва у фермерських господарствах на 218,0 млн грн, склавши 2 млрд 497,6 млн грн. В розрахунку на одне господарство це становило 3,1 млн грн, зростання було відносно невелике, але зростання. З вказаної загальної величини на долю продукції рослинництва припадало 1432,2 млн грн, або 57,3%, тваринництва 1065,4 млн грн, тобто 42,7%. Збереглися й ознаки тенденції зростання питомої ваги фермерських господарств в загальних обсягах сільськогосподарського виробництва на Львівщині. В 2020 році вона досягла позначки в 10,4%, в т.ч. в рослинництві 8,5% в тваринництві 15,1%, тобто при умові відносної стабілізації питомої ваги продукції рослинництва вказане зростання досягнуто за рахунок тваринництва.

Такі найважливіші особливості виробничої діяльності фермерських господарств Львівщини за період з 2010 по 2020 роки.

З огляду на вищесказане його суттєвим доповненням вважаємо й розгляд структури реалізованої фермерськими господарствами Львівщини продукції в розрізі її районів (див. табл. 3).

Тут є багато цікавих моментів. По-перше, виявляється в Сколівському районі Львівської області нема жодного фермерського господарства. Аналогічна картина має місце і в Турківському. Одна з причин, можливо, в специфіці рельєфу. По-друге, фермерські господарства практично всіх районів (за винятком двох вищезазначених) спеціалізуються на вирощуванні зернових та зернообових культур. У зв'язку з цим доречно, мабуть, акцентувати увагу й на такій особливості, як наявність широкого діапазону коливань їх обсягів виробництва – від 651 ц в Дрогобицькому районі до 197615 ц в Сокальському, або в 303,5 рази більше. По-третє, майже в кожному районі (крім додатково Бродівського, Буського, Золочівського, Пустомитівського, Радехівського і Самбірського) є фермерські господарства тваринницького напрямку, тобто які спеціалізуються на вирощуванні

Реалізація основних видів продукції рослинництва і тваринництва фермерськими господарствами у 2020 році

(ц)

	Культури зернові та зернобобові	Картопля	Культури овочеві	Буряк цукровий фабричний	Жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій	Обсяг виробництва (валовий надій) молока
Львівська область	1054851	63484	45649	96425	30281	40689
райони:						
Бродівський	15406	-	-	-	-	-
Буський	124377	-	-	-	-	1781
Городоцький	37671	-	-	-	133	-
Дрогобицький	651	-	780	-	13	918
Жидачівський	65736	-	7492	-	267	-
Жовківський	24965	6467	18200	-	7532	5196
Золочівський	121499	-	-	-	-	-
Кам'янка-Бузький	13412	-	39	-	1892	6145
Миколаївський	54788	-	-	-	-	-
Мостиський	75997	-	-	-	208	-
Перемишлянський	81208	-	1453	-	595	486
Пустомитівський	64024	30876	-	-	-	3705
Радехівський	88691	-	-	72698	-	-
Самбірський	23009	-	348	-	-	-
Сколівський	-	-	-	-	-	-
Сокальський	197615	-	-	-	9949	-
Старосамбірський	9694	-	466	-	191	2476
Стрийський	46398	-	-	-	-	-
Турківський	-	-	-	-	-	-
Яворівський	9710	-	520	-	5509	-

Джерело: [6, с. 137]

на забій сільськогосподарських тварин, і ряд районів (Буський, Дрогобицький, Жовківський, Кам'янка-Бузький, Перемишлянський, Пустомитівський і Старосамбірський), де є фермерські господарства молочного напрямку. Четвертою можна вважати, на наш погляд, те, що з усіх без винятку районів Львівщини вирощування цукрових буряків практикується лише в фермерських господарствах Радехівського району (72698 ц). Аналогічне можна стверджувати і по відношенню до вирощування картоплі (лише Жовківський – 6467 ц і Пустомитівський – 30876 ц).

Така, оглядово, специфіка сільськогосподарського виробництва у Львівській області на районному рівні.

Висновки. З врахуванням вищесказаного, вважаємо за необхідне зробити ряд висновків. Найбільш узагальнюючими з них є:

– по-перше, фермерські господарства – це принципово новий для України вид сільськогосподарського виробництва, породжений, можливо, не

настільки насамперед економічними передумовами, наскільки ідеєю утвердження в аграрному секторі економіки нашої країни ринкових відносин;

– по-друге, вважаємо за доцільне окремо виділити таке: недопустиме механічне привнесення, просте запозичення основних елементів діяльності фермерських господарств з практики функціонування їх в житті розвинутих зарубіжних країн, там для цього є зовсім інші, необхідні, відповідні передумови у порівнянні з нашою дійсністю;

– по-третє, мабуть, і про це вже згадувалося, чи не основною передумовою ефективного функціонування фермерських господарств в умовах нашої дійсності є ступінь глибини проникнення ринкових відносин в усіх сферах суспільного виробництва;

– по-четверте, окремо хотілося б виділити й те, що свою, чи не основну, роль в розповсюдженні фермерських господарств покликана відіграти вся система економічних інструментів, які застосовуються в практичній діяльності, існує необхідність

їх комплексного використання, врахування і реалізація на практиці того, що в умовах ринкових відносин кардинально змінилися природа, цільові функції і характер фактично кожного з них, змінилися, що чи не найважливіше, роль і місце держави в управлінні економічними процесами.

Бібліографічний список:

1. Кириленко І.Г., Івченко В.Є. Економічні аспекти трансформації сільськогосподарського виробництва в Україні. *Економіка АПК*. 2017. № 3. С. 21–29.
2. Кропивко М.Ф. Позитиви і негативи аграрного устрою України. *Економіка АПК*. 2020. № 7. С. 6–18.
3. Лупенко Ю. Роль держави в питаннях розвитку аграрного сектору економіки. *Економіка АПК*. 2020. № 11. С. 5.
4. Лупенко Ю. Роль сільського господарства в сучасній економіці. *Економіка АПК*. 2020. № 9. С. 5.
5. Лупенко Ю. Проблеми становлення аграрного устрою в Україні. *Економіка АПК*. 2020. № 7. С. 5.
6. Статистичний збірник: Сільське господарство Львівської області. Львів, 2021. 145 с.

References:

1. Kirilenko I. G., Ivchenko V. E. (2017) Ekonomichni aspekty transformatsiyi sil'skohospodars'koho vyrobnytstva v Ukrayini [Economic aspects of transformation of agricultural production in Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 3, pp. 21–29.
2. Kropivko M. F. (2020) Pozytyvy i nehatyvy ahrarnoho ustroyu Ukrayiny [Positives and negatives of the agrarian system of Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 6–18.
3. Lupenko Y. (2020) Rol derzhavy v putannyakh rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky [The role of the state in the development of the agricultural sector of the economy]. *Ekonomika APK*, no. 11, p. 5.
4. Lupenko Y. (2020) Rol silskoho hospodarstva v suchasniy ekonomitsi [The role of agriculture in the modern economy]. *Ekonomika APK*, no. 9, p. 5.
5. Lupenko Y. (2020) Problemy stanovlennya ahrarnoho ustroyu v Ukrayini [Problems of formation of the agrarian system in Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 7, p. 5.
6. Statystychnyy zbirnyk: Silske hospodarstvo L'vivs'koyi oblasti (2021) [Statistical collection: Agriculture of Lviv region]. Lviv, 145 p. (in Ukrainian)